

ubi allegat Gregorium, Gabriel., Novocastr. et Cajetanum, eorumque sententiam non ut antiquatam excitat, sed ut veram, et suam auctoritatem retinentem amplectitur. Corduba etiam, lib. 1 Quæstionar., quæst. 55, dub. 4, § *Ad supradictas*, cum Lycheto in 1, distinct. 8, quæst. 4, circa finem, et disput. 39, quæst. 1, § *Has tamen*, aperte supponunt hanc sententiam, nam ad defendendam sententiam Scoti de radice contingentia, contra Cajetanum, dicunt nunc de facto causam primam non prævenire causas secundas in agendo, vel movendo illas, quia voluntati liberæ suum concursum accommodat, quod facere non posset si ex necessitate naturæ ageret. Ex qua doctrina solum nunc sumimus quod ad controversiam præsentem pertinet, quidquid sit de alia hypothetica quæstione, si Deus ex necessitate naturæ ageret, quid sequeretur in actionibus causarum secundarum. Occasione vero illius nonnullas rationes adducit Lychetus, quæ validæ profecto sunt ad impugnandum illum prævium influxum causæ primæ in secundam, sed virtute a nobis tactæ sunt in superioribus. Item Bellarminus, lib. 4 de Grat. et liber. arbitr., cap. 15, hanc sententiam sub probabilitate defendit; imo etiam Cumel, unus ex præcipuis defensoribus auxilii prædeterminantis gratiæ, cum de concursu ad actiones malas agit, negat concursum prævium, seu præmoventem voluntatem ad actum peccati, etiam pro materiali, et consequenter negat illam præmotionem pertinere ad concursum primæ causæ, generatim et quasi essentialiter necessarium, 1 part., quæst. 22, art. 4, in Appendice, conclus. 5. Idemque postea constanter secutus est P. Lorca 1. 2, quæst. 79, disput. 38, et quæst. 111, art. 3, disput. 20, membr. 1, ubi de priori sententia affirmat a temporibus Magistri Soto incœpisse, et ab ejus successoribus in eadem schola clarius explicatam et acriter propugnatam esse, non tamen credit satis id fuisse ad contrariam communem sententiam antiquandam, vel a Theologorum scholis relegandam.

18. *Hinc colligitur male notari hanc sententiam.* — Unde tandem concluditur excessisse valde auctorem illum, qui hanc sententiam improbabilem appellavit, et priorem dixit esse certissimam. Nam imprimis opinionem quam tot graves Theologi docent, nullus, qui eos legerit et intellexerit, jure potest vocare improbabilem, cum probabile sit quod pluribus sapientibus verum videtur. Deinde opinio tam communi consensu omnium Theologorum pro-

bata, non potest optimis et efficacibus rationibus destitui; quomodo ergo contraria sententia potest esse certissima? Denique non potest dici certum, et contrarium improbabile, quod nec fides docet, nec efficaci ratione probatur, aut tanto pondere humanæ auctoritatis astruitur, ut illi se opponere temerarium vel saltem improbabile judicetur. In hoc autem puncto nihil hactenus fides docuit, ut est certum, nec tantæ auctoritatis pondere contraria sententia confirmata est, ut ex his quæ cap. 27 fideliter allegavimus constat. Et res ipsa adeo abstrusa est et intricata, ut vix explicetur a suis defensoribus, ut in capitibus præcedentibus vidimus. Quomodo ergo rationes ejus possunt tantam certitudinem efficere? Abstrahendo ergo a censuris et exaggerationibus, quid de hac re tota judicemus, per partes in capitibus sequentibus explicabimus.

CAPUT XXXVI.

INFLUXUM PRÆVIUM PRIMÆ CAUSÆ IN SECUNDAM, NON ESSE PER SE NECESSARIUM AD ACTIONES PROPRIAS NATURALIUM AGENTIUM.

1. *Assertio.* — *Hic influxus non est necessarius in causis naturalibus.* — Distinguiamus causas secundas, in eas quæ ex necessitate naturæ, et eas quæ libere agunt, quoniam in prioribus facilius potest res expediri, et ab illis causis commodius et distinctius ad cæteras transitum faciemus. Dicimus ergo his causis naturalibus, quæ in suo genere habent intrinsicam vim sufficientem agendi, non dari prævium influxum primæ causæ, sed simultaneum tantum, eumque sufficere ut actu operentur. Ad cujus assertionis probationem, ex sententia omnium recte sentientium, etiam adversariorum, non oportet probare talem influxum esse impossibilem, quia hoc nunc non asserimus, nec divinam potentiam absolutam nunc contemplamur, sed prout juxta exigentiam et indigentiam causarum secundarum eas ad operandum adjuvat; ideoque si ostenderimus hujusmodi influxum non esse necessarium, inde sufficienter concludemus non esse, neque dari, quia nihil est frustra, et sine ratione asserendum in his quæ a Deo fiunt, neque enim a Deo quidquam temere atque incassum factum est, ut recte dixit Nazianzenus, oratione 33, quæ est secunda de Theologia.

2. *Probatur ex natura horum agentium.* — Probatur ergo assertio, quia hæ causæ naturaliter agentes non indigent nova virtute agendi illis addita, ut suas efficiant actiones;

ergo neque indigent novo influxu primæ causæ in ipsis recepto. Antecedens admittunt adversarii, imo pro illo pugnant, ut infra videbimus, et merito, quia ipsæ causæ secundæ sunt causæ principales in suo genere, et non producunt aliquid excedens perfectionem ipsarum, de his enim tractamus. Consequentia vero probatur, quia ille influxus solum potest esse necessarius propter virtutem aliquam agendi, quæ per illum ipsi causæ secundæ conferatur; ergo si ad hunc finem necessarius non est, omnino est superfluous, nam ex parte Dei non est necessarius ut illi per modum instrumenti inserviat: nam cum Deus ipse ejusque increata virtus, et causæ secundæ et illius effectui intime adsit, et per se efficacissima sit ad suum concursum simultaneum præstandum, non indiget prævia virtute creata per quam agat, ut supra etiam c. 33, ostensum est.

3. *Nulla causa hujus necessitatis affertur.* — Et ex ibi dictis potest hæc ratio ampliari et corroborari, quæ repetere necessarium non est, sed insinuare; quia vel illa motio prævia est necessaria ex parte actus secundi, seu actionis causæ secundæ, vel ex parte principii: primum dici non potest juxta contrariam sententiam, nam quod est prævium ad actum secundum, quodque non fit a causa secunda, sed in ea tantum recipitur, non est pertinens ad actum secundum, nec ex parte illius se tenet. Et ideo Scotus, Gabriel et alii, qui concursum simultaneum agnoscunt, recte et consequenter dicunt concursum Dei se tenere ex parte effectus, non ex parte causæ, ut Bellarminus supra notavit; at qui ponunt concursum prævium, non possunt illi consequenter attribuire quod se tenet ex parte effectus, seu actus secundi, cum prius natura, ac subinde principium, et causam actus secundi illum esse definiant, ut late dicto cap. 33 deductum est. Neque etiam potest esse necessarius ille concursus ex parte principii, quia vel est necessarius ut principium per se, vel ut sola conditio sine qua non. Prior pars impugnata jam est, quia neque ex parte causæ secundæ, neque ex parte primæ causæ est necessaria nova virtus creata, nec additio vel complementum ejus, nec etiam instrumentalis virtus ad agendum. Posterior item pars in cap. 33 probata est, et in lib. 1 de Auxiliis, ubi, discurrendo per omnes modos quibus illa conditio cogitari aut explicari potest, ostendimus frustra postulari.

4. *Idem amplius ostenditur.* — Et declaratur breviter, quia in his causis non est necessaria nova motio, quasi propter seipsam, ut

ita dicam, quia si non confert aliquam utilitatem ad agendum, impertinens est, nec invenietur in rebus naturalibus aut causis motus aliquis a natura datus propter seipsum, sed propter aliquem terminum, neque etiam invenietur motus aliquis a natura datus tanquam prævius ad agendum, nisi quia *terminus ejus aliquando confert ad actionem, vel per modum virtutis agendi, vel ut passum sit propinquius, et intra spheram agentis, vel per modum remotionis impediendi.* Unde ulterius non potest hæc præmotio his agentibus esse necessaria, quin in termino ejus habeant aliquam conditionem utilem ad agendum, quam antea non haberent. Sed per illam motionem non tolluntur aliqua impedimenta, frequenter enim nulla præcedunt, et id in disputatione supponitur, quia per se loquimur, impedimenta autem sunt per accidens. Nec causæ secundæ per illam motionem vel terminum ejus magis applicantur quam antea essent, quia non fiunt propinquiora passis, vel objectis, aut materiis circa quas operaturæ sunt, et præter hanc applicationem nulla alia cogitari potest prævia ad actionem, ut supra etiam probavi; quia intimior applicatio ad actionem non est aliquid distinctum ab ipsa actione. Denique in his etiam agentibus non requiritur determinatio prævia, et quasi in actu primo, quia illa sunt natura sua determinata ad unum, nec majori determinatione indigent, imo vix cogitari potest alia quæ natura præcedat actionem; illa enim determinatio actualis, quæ sub actione considerari potest, non est aliquid prævium, sed per ipsammet actionem fit; ergo, propter nullam conditionem sine qua non, potest illa motio in his agentibus verisimiliter postulari.

5. *Replica rejicitur.* — Solum dicere posset aliquis hæc agentia natura sua non esse determinata ad individuas actiones, vel effectus, ideoque in omni opportunitate agendi, et positus omnibus prærequisitis, causam de se indifferentem esse ad producendam, verbi gratia, hanc calefactionem, illuminationem, aut visionem potius quam illam, et ideo indigere prævia motione Dei, ut saltem ad individuum determinetur. Vel e contrario dicere quis potest concursum causæ primæ esse de se indifferentem, non solum ad individua, sed etiam ad species et genera actionum, ac proinde determinari debere a causa secunda, et ad hoc necessarium esse ut prius recipiatur in illa, quia unumquodque recipitur et determinatur juxta modum recipientis. Verumtamen propter neutram ex his determinationibus necessarius est

influxus Dei prævius in causam naturaliter agentem; nam de determinatione ad individuum, et cap. 30 et aliis locis dixi sufficienter fieri a Deo per concursum concomitantem, seu per voluntatem prædefinientem suum influxum ad hanc individuum actionem et effectum. Nam cum causa secunda nullum individuum producere possit, nisi cooperante Deo, et cum Dei adjutorio possit varia individua producere de se, non magis postulat ut ad hoc individuum producendum juvetur, quam ad aliud; nec hoc potest ab ipso naturali agente, verbi gratia, igne determinari; ergo oportet ut Deus ipse determinet suam cooperationem ad talem effectum in individuo; et tunc consequenter determinatur etiam influxus ignis ad eundem effectum, non propter aliquid prævium quod in se recipiat, sed solum propter conjunctionem utriusque causæ, primæ scilicet cum secunda; eo enim ipso quod Deus præfinit juvare hic et nunc ad hunc individuum effectum et non alium, causa secunda, alias determinata ad agendum quod potuerit et ad quod adjuta fuerit, necessario efficit tale individuum, et non aliud. Hæc ergo determinatio, si consideretur quasi prævia, et in actu primo, non est formaliter in causa secunda, sed est in Deo per conjunctionem ad causam secundam sic determinatam per suam voluntatem; in actu vero secundo nihil est præter actionem talem ab utraque causa simul profluentem.

6. *An causa prima determinetur in suo concursu a secunda.* — Ad alteram partem de determinatione divini concursus, aliqui religiose formidant ita loqui, quod causa prima determinetur a secunda in suo concursu, tum quia inde sequeretur actionem causæ secundæ esse in aliquo genere priorem natura, tum quia ille modus determinationis ab alio quemdam imperfectionis modum includere videtur: nam quod ab alio determinatur, ab alio pendet: concursus autem causæ primæ non pendet a causa secunda, sed ipsa voluntate suam suum concursum accommodat et determinat, sicut ad individuum, ita et ad speciem, et ad modum concursus. Alii vero simpliciter concedunt concursum causæ primæ determinari a secunda, ut videre licet in Cajetano, 2 part., quæst. 14, art. 13, § *Neque sustinendus*, in fine; et quæst. 19, art. 8, in fine; et ex hoc principio defendit contra Scotum posse actionem aliquam esse contingentem, etiamsi Deus ageret ex necessitate naturæ.

7. *Quomodo id sit intelligendum.* — Verum-

tamen utrumque verum est si recte explicetur, et imperfectiones vel superflue actiones removeantur. Itaque dubitari non potest quin Deus sua libera voluntate definiat concursum suum non solum quoad individuum, sed etiam quoad speciem vel modum concursus. Nam divina potentia de se indifferens est ad varios concursus præstandos, non indifferentia imperfecta, sed perfectissima, quæ ab extrinseco determinari agente non potest absolute, sed tantum a propria voluntate; ergo Deus ipse est qui determinat speciem concursus, sicut et individuum. Est tamen in hoc notanda differentia, quod determinatio ad individuum nullum habet fundamentum in causa secunda, sed est ex sola voluntate Dei, ut dixi. Determinatio autem quoad speciem, licet, ut dixi, per Dei voluntatem directe et efficienter fiat, nihilominus fundamentum et aliquam rationem habet ex parte causæ secundæ, nam ideo Deus determinat huic causæ dare talem modum et speciem concursus, quia illum postulat virtus talis causæ tanquam accommodatum suæ naturæ. Unde licet non proprie dicatur actio causæ primæ determinari quoad speciem ab actione causæ secundæ, quia in hoc loquendi modo significatur ordo naturæ, cum distinctione aliqua et pluralitate actionum in re ipsa, proprie tamen dici potest causa secunda in suo genere determinare primam ad talem concursum, postulando ab illa talem concursum, et non alium, neque inde sequitur prioritas naturæ in concursu vel actione causæ secundæ, quia non postulat talem concursum Dei per suum concursum ut exhibitum, sed per virtutem aptam ad exhibendam talem cooperationem, et non aliam, et in hunc modum determinat concursum Dei quoad speciem, licet non quoad exercitium. Et sic dicitur causa prima determinari a secunda quoad contingentiam effectus, vel quoad alias proprietates, quas habet actio causæ secundæ per habitudinem ad causam proximam, cui Deus se accommodat, natura talis causæ id postulante. Et hæc doctrina est aperte D. Thom., 3 contra gent., cap. 66, ubi sic inquit: *Secunda agentia sunt quasi particulares et determinantes actionem primi agentis*; et quæst. 1 de Pot. nat., art. 4, ad 3, ubi sic inquit: *Licet causa prima maxime influat in effectum, tamen ejus influentia per causam proximam determinatur et specificatur*; quod etiam Cajetanus docuit 1 part., quæst. 14, art. 13, et quæst. 19, art. 8; et Ferrar., 1 contra gent., cap. 67, circa rationem 5, ad finem.

CAPUT XXXVII.

QUID PATRES ET PHILOSOPHI DE NECESSITATE PRÆVII CONCURSUS QUOAD CAUSAS NATURALES SENSERINT.

1. *Quomodo sit hoc loco usurpanda auctoritas.* — Præter auctoritatem Scholasticorum Theologorum, quam supra pro hac sententia retulimus, oportet securitatem ejus juxta ecclesiasticam auctoritatem, et consensionem ejus cum philosophica doctrina, præsertim Aristotelis declarare. Duo autem in nostra assertione continentur: unum est affirmativum, scilicet, necessarium esse concursum concomitantem in ipsa actione causæ secundæ, et hoc probare non oportet, quia in eo convenimus, quamvis ex his quæ dicemus satis confirmabitur. Aliud est negativum, scilicet, præter concursum simultaneum in effectum, non esse per se necessarium agentibus naturalibus concursum in ipsis receptum, et ab eorum actionibus distinctum, atque ad illas prævium. Hanc igitur solum partem intendimus auctoritate confirmare: non oportet autem ut negatio illa expresse ac formaliter, ut ita dixerim, in Patribus vel antiquis philosophis inveniatur; nunquam enim in hanc quæstionem inciderunt, aut illam subtiliter disputarunt. Satis ergo esse existimamus quod, cum multa de divina operatione docuerint, quibus concursus simultaneus adstruitur, nunquam alterius concursus prævii meminerunt, neque illius necessitatem nobis indicarunt. Hinc enim, alio supra tradito principio posito, quod illa præmotio, si necessaria non est, non datur, credimus assertionem positam philosophorum et Patrum, imo et sacre Scripturæ auctoritate posse non leviter confirmari; quia in his omnibus solum legimus nihil fieri aut posse fieri in mundo, quod Deus ipse non faciat, et nihil aliud nos docent ut necessarium, vel ad eminentiam et universalitatem divinæ causalitatis, vel ad præstandum naturalibus causis auxilium sufficiens, quo suos connaturales effectus producant. Ergo eo ipso tacite indicant aliam præviam motionem, quæ a solo Deo fieri debeat, necessariam non esse. Consequentia fit valde verisimilis ex dicto principio. Antecedens autem quoad utramque partem probamus per dicta tria membra discutendo.

2. *Scripturæ auctoritas quæ omnia Deo tribuit, et non meminit hujus præmotionis.* — Et primo ex Scriptura, ad probandum concursum

8. *An inde eliciatur necessitas hujus prævii concursus.* — Unde facile intelligitur ad hunc modum determinationis causæ primæ a secunda non esse necessarium concursum prævium receptum in causa secunda, quia non est determinatio ipsius concursus in actu secundo (ut sic dicam), vel prout jam emanantis a Deo, sed est determinatio quasi in actu primo, et ad rem explicandam dici potest determinatio quoad sufficientiam, non quoad efficaciam, quæ solum provenit ex conjunctione talium duorum agentium ad efficiendam unam et eandem actionem, ad quam est determinata et quasi contracta virtus causæ secundæ: virtus autem causæ primæ per se spectata non est limitata ad talem modum actionis, vel concursus; conjuncta vero cum tali causa ad juvandam illam, consequenter determinatur ad agendum juxta exigentiam talis causæ, et non aliter. Et in hoc sensu, et non in alio locutus est Cajetanus, ut declararet quod, licet Deus concurreret cum causa secunda ex necessitate naturæ, si supponeretur in homine libertas arbitrii, non necessitaret illum ex vi concursus, quia non per se solum ageret, sed simul cum causa secunda, et ideo ab illa determinaretur ad talem modum agendi, etiamsi nihil in illam prius influeret. Et hoc bene declarat exemplum quod adducit de principio certo de fide, vel evidenter ac per se noto, concurrente cum præmissa probabili ad assensum; ab illa enim determinatur ut tantum influat in assensum probabilem, quæ determinatio non est per influxum unius præmissæ in aliam, sed per solam conjunctionem ad eliciendum eundem assensum, in quem non prius influat una præmissa quam alia, sed utraque simul mutuo se juvantes; quia vero sunt inæquales, inferior determinat, et quasi limitat superiorem. Ita ergo, servata proportionem, intelligendum est in causa prima et secunda, remotis imperfectionibus, quia causa prima non necessitatur; sicut enim non necessario agit ad extra, ita etiam absolute, non necessario determinatur a causa secunda, sed ipsa voluntarie se determinat illi, quanquam, ex hypothesi quod non vult sola agere, sed cum tali causa, et juxta exigentiam naturæ ejus, ad dandum concursum in tali specie et modo necessario determinetur. Concludimus ergo nullo vero titulo vel ratione inveniri hanc necessariam præviam motionem primæ causæ receptam in secunda ante actionem ejus, ac proinde admittendam non esse.